

6. Istikute müük

Kirjandus:

- TPM:4.13 - Tööd puuvilja- ja marjaaias. 1988.

1. Istikute kvaliteet

Müüdavad istikud peavad olema **sordiehtsad ja terved**. Suuruse poolest peavad nad vastama nõuetele, mis on kehtestatud **istikustandardiga** (EVS 750-755:1998). Sordiehtsuse tagamisele aitab kaasa korras dokumentatsioon ja puukoolisene **kahekordne (emaistandike ja istikute) tunnustamine**.

1.1 Puukooliraamatud

Emaistandikes ja puukooliväljadel kasvav taimmaterjal kantakse puukooliraamatutesse (tabel). Need on istikute kasvatamise algdokumendid. Oluline on märkida aluse ja poogendi päritolu, mida on vaja istikupassi väljaandmisel. Märgitakse üles taimede arv eri ajahetkel (istutatud, silmastatud, okulaate, istikuid), soovitatav ka olulisemate tööde ajad ja tegijad. See võimaldab ebaõnnestumiste põhjuste analüüsi.

Tabel Viljapuude istikutekool (näide) – rajatud 2008

Aluste istutamine: 28-30.04.08

Silmastamine:

Aluste tagasilõikus:

Jne.

Read alates idast, taimed reas alates põhjast

Rida	Alus	Aluse päritolu	Istutatud tk	Poogend	Poogendi päritolu	Silmi tk	Okulaate 2. väljal	Istikuid 3. väljal	Märkusi
1	E53	oma	330						
				Tiina	Polli	160	138	119	
				Veteran	Rõhu	164	142	116	
2	E53	oma	160						
				Koit	oma	160	132	108	Melba?
	B9	Polli	175						
				Cortland	oma	172	154	124	

Jne.

1.2 Etikettimine (TA:7.4)

Nimesilte kasutatakse nii kasvava materjali tähistamiseks kui ka müügiistikutel. Kasutatakse nii mulda torgatavaid kui taimedele kinnitatavaid etikette. Etiketile kantakse vee- ja valgusekindla markeriga või hariliku pliiatsiga sordinimi, poogitud istikutel ka aluse nimi. Sellele võib kanda veel muidki andmeid istiku kohta.

- **Muldatorgatavale etiketile** kirjutatakse suunaga ülalt alla (nime algus ülalpool säilib paremini).

- **Taimetele kinnitatavale etiketile** alustatakse kirjutamist kinnituskohta poolt. Kasutatakse põimetikette, aga neid võib kinnitada taimetele ka mittekõõduneva nõõri või mitteroostetava traadiga. Etikettide okstele kinnitamiseks on kaks võimalust.
 - **Sidumine harunenud okste vahele** – siis ei tule etikett istikult ära. Võimalusel siduda okstele (vaheoksad), millesse sideme soondumine pole ohtlik. Tüvepikendusele sidudes jätta võimalikult suur jämenemisruum.
 - **Sidumine tihedalt ümber harunemata oksa** – jämedamad pungakohad takistavad etiketi äratulekut. Nii saab siduda traadist ja nõõrist sidemetega. Seotakse suurematele okstele (konkurentoks), millesse side võib soonduda. Selleks, et soonduv etikett ei kasvaks jämenevasse tüvesse, peaks siduma vähemalt 5 cm kaugemale oksaringist. Okulaatidel tuleks etikett kinnitada istiku latva.

1.3 Tunnustamine

See on taimede sordiehtsuse ja tervisliku seisundi kontrollimine. Istikutootja tunnustab taimi paljundustsükli vältel vähemalt 2 korda.

- **Emataimede tunnustamine** enne paljundamist. Haigetelt, sordiliselt kahtlastelt ja vähesaagikatelt taimedelt paljundusmaterjali ei võeta. Sordilisuse kontrolliks peaks emataimedel olema viljuvaid oksid.
- **Istikute tunnustamine** enne müüki. Kontrollitakse sorditunnuste järgi iga müügile mineva istiku vastavust puukooliraamatu sissekannetele. Rea ostesse ja sortide piirile pannakse etiketid. Määratakse ridadel kasvavad võõrsordid ja etiketatakse need. Ohtlike haigustega istikud (hõbelehisus, tüvepõletik), samuti poogendita alused murtakse tüvest katki.

1.4 Istikute sorteerimine

Enne istikute müüki sorteeritakse nad vastavalt kehtiva standardi nõuetele, kus on märgitud istiku vanus, okste arv, nende pikkus või jämedus jne, samuti istikutele lubamatuid puudusi (värsked lõikehaavad, kiprunud koor jne.). Meil eristatakse standardites 1. ja 2. (mõnikord ka 3.) valiku (kvaliteediklassi) istikuid, milliste müügihind on erinev.

- **Kehtivad istikustandardid** – EVS 750:1998 – EVS 755:1998

1.5 Puukoolide registreerimine

Istikute tootjad ja müüjad <http://saku.pma.agri.ee:9009/paring/ttra.asp> on Eestis registreeritud Põllumajandusameti Taimetervise osakonnas <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=133> . Puukoolides kontrollivad taimede tervist sama asutuse inspektorid <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=133&sub2=445> , taimede sordilisuse eest vastutab puukool.

1.6 Taimepass

Istikuid müües tuleb paljude kultuuride puhul anda ostjale taimepass <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=133&sub2=217> . Üksikmüügi puhul on selleks nõutud andmetega etikett.

1.7 Sordikaitse (PO10:2.1)

Eesti Vabariik on ühinenud UPOV-iga (Rahvusvaheline Uute Taimesortide Kaitse Liit). Seetõttu on istikutootjatel vaja teada, et neid sorte, mis on võetud kaitse alla, võib paljundada müügiks ainult kokkuleppel sordi omanikuga. Osa kaitsealuste sortide istikute müügist saadud tulust saab sordi omanik. Kaitstud sortide kasutamine oma tarbeks, katsetes ja aretustöös, samuti müügipuuviljade tootmiseks ei too kaasa kohustusi sordi omaniku ees. Sortide alast infot saab Põllumajandusameti Sordiosakonnast <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=130>
Kaitse all olevad sordid: <http://www.pma.agri.ee/index.php?id=104&sub=130&sub2=187&sub3=301>

2. Istikutüübid

2.1 Paljasjuursed istikud

Neid müüakse:

- **sügisel** septembri keskpaigast maa külmumiseni,
- **kevad**el aprilli keskpaigast istikute lehtimiseni.

Müügi ajal peavad juured olema niisked ja oksad lehtedeta. Transpordil asetatakse istikud veokile juuripidi niiskesse turbapurusse või põhku ja kaetakse presendiga. Väiksem istikukimp torgatakse juuripidi kilekotti. Paljasjuursed istikud võtavad transpordil vähem ruumi ja on enamasti odavamad.

2.2 Pakitud istikud

Üksikmüügi jaoks pakitakse paljasjuursed istikud sageli ükshaaval juuripidi kilekotti, milles võib olla ka niiskust hoidvat materjali. Istutamisel võetakse istik pakendist välja.

2.3 Pallitud (mullapalliga) istikud

Neid võib müüa kogu suve. Istik kaevatakse välja koos mullapalliga, mis ei tohi laguneda ja mis kaetakse kõduneva kanga või võrguga. Istik istutatakse koos sellega.

2.4 Nõuistikud (konteineristikud)

Maasika nõuistikud kasvavad sageli kassetides, puittaimedel eri suurusega kilekottides või pottides. Müügi ajaks peab istik olema juurdunud, nii et nõu eemaldamisel mullapall ei laguneks. Nõuistikuid võib müüa aastaringselt.

3. Istikute säilitamine

3.1 Paljasjuursed istikud

- **Avamaal** kaevatakse istikud enamasti kaldasendis muldkraavidesse, soovitav ladvaga lõuna poole. Tüved ja oksad võivad sügavalt mulda jääda, nii on nad paremini kaitstud külma eest. Kaldasendis istikud jäävad talveks lume alla ning on paremini kaitstud jäneste, aga mitte hiirte eest. Marjapõõsad tuleb lugeda kraavi ladumise ajal, hiljem pole see enam võimalik. Istikud võib mulda kaevata ka püstasendis, kuid siis on neid raske kaitsta talvise pakase ja jäneste kahjustuste eest.
- **Hoidlas** pannakse istikud juuripidi niiskesse turbapurusse. Säilitamise ajal oleks soovitav hoida temperatuuri veidi alla 0 °C. Niiske õhuga hoidlas hoitakse paljasjuurseid istikuid ka kilega vooderdatud kastidesse laotult. Pöörata tähelepanu näriliste tõrjele.

3.2. Nõuistikud

- **Avamaal** on lumetutel talvedel nende juurte külmumise oht. Kaldu laotud istikukotte kaetakse katteloori, kuuseokste või turbaga. Kui sellele sajab lumi, võib talvitumine õnnestuda.
- **Hoidlas** laotakse nõuistikud tavaliselt puidust suurtesse kastidesse (konteineritesse). Ruumi paremaks kasutamiseks võib neid laduda ka rõhtasendisse.

4. Müügi korraldamine

Enamikus meie puukoolides on võimalik kohapeal ka istikuid osta. Müügikohas peaks olema müüdavate istikute nimekiri ja hinnakiri, illustreeritud nõuannetega istutamiseks ja istutusaegseks kärpimiseks. Võimalusel lubatakse ostjal istikut valida. Müüdavad istikud etiketatakse ja pakitakse. Soovitav on pakkuda ka istiku kärpimise teenust.

- **Hulgimüük**

Istikuid ostetakse suures koguses äriistandike rajamiseks. Ka istikuärid ja teised puukoolid ostavad oma müügisortimendi rikastamiseks istikuid hulgi. Hulgimüügil seotakse ühte kimpu kindel arv (10, 25, 50 jne) istikuid. Igale istikukimbule lisatakse 2 etiketti (üks väljaspool, teine kimbu sees). Hulgimüügil on enamasti odavam hind.

- **Üksikmüük**

Koduaedade jaoks ostetakse tavaliselt üksikud istikud. Selleks otstarbeks peaksid puukoolides olema alati müügil nõuistikud. Üksikmüügil pannakse igale istikule etikett ja ostetud paljasjuursed istikud pakitakse koos.

09.01.2008

Viimati muudetud 03.01.2012